

С. Є. Гребень,
аспірант, ПрАТ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НАУКОВИХ УСТАНОВ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Svetlana Greben,
Postgraduate, JSC "Interregional Academy of Personnel Management"

THE ROLE OF STATE FINANCIAL CONTROL OF SCIENTIFIC INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION

Досліджено основні суб'єкти, що здійснюють державний фінансовий контроль наукових установ в системі державного управління. Систематизовано основні форми державного фінансового контролю, в тому числі й наукових установ, в системі державного управління. Встановлено основні порушення за результатами фінансового контролю наукових установ в системі державного управління. Запропоновано шляхи виявлення та запобігання порушенням наукових установ, що дозволило встановити роль державного фінансового контролю в системі державного управління.

The main subjects, carrying out the state financial control of scientific institutions in the system of public administration are investigated. The main forms of public financial control, including scientific institutions, in the system of public administration are systematized. The main violations of the financial control of scientific institutions in the system of public administration were established. The ways of detection and prevention of violations of scientific institutions were proposed, which allowed to establish the role of public financial control in the system of public administration.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, наукова установа, державне управління, ревізія, порушення, ризики, загрози, фінансові ресурси.

Key words: state financial control, scientific institution, public administration, audit, violations, risks, threats, financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та впровадженні інновацій в усі суспільні процеси особливе місце і роль відведено розвитку науки. Від ефективності та результативності державного управління в цій сфері, особливо наявними ресурсами, які спрямовуються на виконання пріоритетних заходів для держави, залежить добробут суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретичних та практичних аспектів методології і організації фінансового контролю свідчить, що проблеми розвитку фінансового контролю на макро– та мікрорівні досліджували відомі українські вчені, зокрема: В. Базилевич, О. Барановський, І. Басанцов, О. Василик, Т. Васильєва, Н. Виговська, В. Геєць, В. Глущенко, В. Дем'янишин, І. Дрозд, В. Загорський, Л. Іващенко, Є. Іонін, М. Каленський, О. Кириленко, О. Кириченко, О. Ковалюк, В. Кравченко, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Корнєєв, Л. Лисяк, Е. Лібанова, С. Лобозинська, А. Мамишев, І. Микитюк, В. Невідомий, Ю. Пасічник, Н. Рубан, В. Рудницький, С. Пирожков, В. Савченко, Л. Савченко, В.Симоненко, О. Стефанишин, І. Стефанюк, В. Федосов, М. Чумаченко, О. Шевчук та ін. Незважаючи на здобутки зазначених вчених, необхідно визнати, що у своїх публікаціях науковці здебільшого розглядають окремі практичні аспекти організації і функціонування державного фінансового контролю. На жаль у досліджених

працях роль державного фінансового контролю наукових установ в системі державного управління встановлена не достатньо чітко.

Формулювання цілей статті. Метою проведеного дослідження є встановлення ролі державного фінансового контролю наукових установ в системі державного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах світової фінансової нестабільності та обмежених фінансових ресурсів в Україні щороку підвищується роль державного фінансового контролю. Як важливий інструмент державного управління державний фінансовий контроль не тільки виявляє незаконні оборудки з фінансовими потоками, а й надає можливість подальшого удосконалення законодавства, спрямованого на попередження порушень у майбутньому щодо використання фінансових ресурсів, а отже підвищення ролі державного управління в цілому.

Наразі державною інституцією, яка уповноважена державою на здійснення державного фінансового контролю за законним та цільовим використанням фінансових ресурсів є Державна фінансова інспекція України [1].

Основною формою державного фінансового контролю, яка забезпечується Держфінінспекцією, в тому числі і у наукових установах, є інспектування, проведення якого регламентовано постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550 [2].

Інспектування полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю і проводиться у формі ревізії, яка повинна забезпечувати виявлення фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

За результати інспектування, проведеного упродовж 2007 – 2014 років в наукових установах та на підприємствах, підпорядкованих Національній академії наук України, виявлено низку недоліків, які спричинили наявність порушень фінансової дисципліни загалом на суму понад 10 млрд гривень [3].

Узагальнюючи результати контрольних заходів, проведених в наукових установах, необхідно виокремити такі чинники.

Неналежний контроль з боку органу управління за плануванням та витрачанням науковими установами коштів на виконання науково-дослідних робіт.

Наслідком таких дій є витрачання науковими установами у значних обсягах коштів з порушенням вимог чинного законодавства.

Так, відповідно до статті 34 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» одним із основних важелів здійснення державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування, яке здійснюється шляхом фінансування основної діяльності державних наукових установ, фінансування окремих наукових і науково-технічних програм, проектів та надання грантів [4].

При цьому базове фінансування надається для забезпечення:

- фундаментальних наукових досліджень;
- найважливіших для держави напрямів досліджень, у тому числі в інтересах національної безпеки та оборони;

- розвитку інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності;
- збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання;
- підготовки наукових кадрів.

Програмно-цільове фінансування здійснюється, як правило, на конкурсній основі для:

- науково-технічних програм і окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки;

- забезпечення проведення найважливіших прикладних науково-технічних розробок, які виконуються за державним замовленням;

- проектів, що виконуються в межах міжнародного науково-технічного співробітництва;

- підтримки фундаментальних наукових досліджень за грантами Державного фонду фундаментальних досліджень та інших державних фондів, створених з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності;

- розроблення наукових засад державної політики у відповідних сферах, проведення наукової експертизи проектів нормативно-правових актів, державних програм;

- розвитку матеріально-технічної бази наукової і науково-технічної діяльності.

Водночас незважаючи на ці вимоги інспекторами було встановлено виділення НАНУ упродовж 2008-2010 років бюджетних асигнувань на суму 312,1 млн. Грн. та, відповідно, використання цих коштів науковими установами не на виконання наукових робіт, а на утримання цих установ [3].

Також незважаючи на встановлений порядок формування і виконання замовлення на проведення наукових досліджень і розробок за рахунок коштів державного бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1084, інспекторами було встановлено факти витрачання установами НАНУ бюджетних коштів на суму 3,1 млрд грн на проведення фундаментальних та прикладних досліджень поза державним замовленням.

Крім того, недотримуючись принципів програмно-цільового методу в бюджетному процесі НАНУ у 2008-2009 роках запланувало, та відповідно, використало кошти на пошукову тематику на суму 60,0 млн грн

за бюджетною програмою «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку галузей економіки, технічне забезпечення Національної академії наук України», в той час як кошти на ці цілі плануються за іншою бюджетною програмою.

Виявлення цих факторів ризику та надання обґрунтованих пропозицій дозволило НАНУ прийняти у 2011 році нову редакцію Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень у Національній академії наук України, затверджену постановою Президії НАНУ від 13 квітня 2011 року № 111.

Іншим фактором негативного впливу на витрачання бюджетних коштів є *відсутність чітких рекомендацій дій суб'єкта наукової діяльності з впровадження результатів від цієї діяльності та захисту інтелектуальної власності держави.*

Так, наразі у законодавчому полі відсутні будь-які документи щодо визначення факторів суспільної необхідності отриманих наукових результатів та порядок їх впровадження, визначення санкцій за витрачання коштів на виконання робіт в «холосту».

Такі дії спричинили лише у 2011 році спрямування коштів державного бюджету на суму понад 13 млн. грн.. на виконання наукових робіт, які так і залишилися нікому не потрібними.

Крім того, залишається відкритим питання щодо оформлення прав власності на результат наукових досліджень. Так, встановлюються непоодинокі випадки оформлення прав власності на винаходи, отримані в результаті виконання наукових робіт коштом державного бюджету, безпосередньо на винахідників. Зазначена ситуація призводить до того, що при впровадженні результатів наукової діяльності держава, в особі наукових установ, втрачає будь-які права на прибутки від їх впровадження.

Відсутність ефективних управлінських рішень органу управління щодо створення, реорганізації та контролю за діяльністю підвідомчих установ та організацій.

Зокрема, за результатами ревізій, проведених у 2011 році на 2-х наукових підприємствах в Миколаївській області, основними завданнями яких було сприяння по впровадженню у виробництво результатів наукових розробок установи засновника (один із інститутів НАНУ), забезпечення його дослідно-експериментальними, технологічними та іншими прикладними роботами встановлено, що фактично впродовж 2008 - 2010 років одне підприємство виконало лише 18 незначних замовлень на суму майже 100,0 тис. грн.. (від 1,65% до 16,2% загального обсягу реалізації), інше - взагалі не виконувалося жодного замовлення засновника.

Інша установа, діяльність якої пов'язана із дослідно-виробничим забезпеченням тваринами наукових досліджень інститутів НАН України, підприємств медичної, мікробіологічної та інших галузей промисловості фактично протягом 2009 - 2011 років отримувала доходи від надання приміщень в оренду.

Інше товариство, створене одним із інститутів НАНУ, через відсутність належного контролю з боку засновника упродовж 2009-2010 років не перерахувало до державного бюджету дивідендів на суму понад 2 млн. грн., чим нанесено збитки державному бюджету на відповідну суму. І лише за результати інспектування державний бюджет отримав належні йому кошти.

Ревізією, проведеною у 2014 році в одному із інститутів, було виявлено факт втрати майна (судна) вартістю майже 4,0 млн. грн. Виникла ця втрата через те, що власником після надання майна в оренду не здійснювався контроль за станом його використання орендодавцем. Як наслідок і орендар припинив свою діяльність і майно перебуває на рейді у Республіці Гвінея, як власність одного з його товариств.

Залишаються системними порушення, пов'язані з оплатою праці, виплатами стипендій, зайвою оплатою ремонтно-будівельних робіт і комунальних послуг. За результатами контрольних заходів, проведених упродовж 2007-2014 років, таких порушень виявлено на суму понад 25 млн гривень.

З огляду на зазначене прийняття відповідних законодавчих актів та управлінських рішень з кожного чинника надасть змогу усунути та попередити у майбутньому зазначені порушення, як наслідок, забезпечить ефективність використання фінансових ресурсів держави та, відповідно, стабілізує державне управління у цій галузі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За результатами проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки:

1. Досліджено основні суб'єкти, що здійснюють державний фінансовий контроль наукових установ в системі державного управління.
2. Систематизовано основні форми державного фінансового контролю, в тому числі й наукових установ, в системі державного управління.
3. Встановлено основні порушення за результатами фінансового контролю наукових установ в системі державного управління.
4. Запропоновано шляхи виявлення та запобігання порушенням наукових установ, що дозволило встановити роль державного фінансового контролю в системі державного управління.

Список літератури.

1. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні: Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-ХІІ [Електронний ресурс] Режим доступу до тексту: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550 [Електронний ресурс] Режим доступу до тексту: <http://zakon.gbb.com.ua/regulations/8451/467956/>

3. Інформація за результатами діяльності органів Державної фінансової інспекції за 2006-2014 роки [Електронний ресурс] Режим доступу до тексту: <http://www.dkrs.gov.ua>.

4. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України [Електронний ресурс] Режим доступу до тексту: <http://zakon.rada.gov.ua>.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine " About the State Control and Revision Service in Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine " On Approval of the Procedure for Inspection by the State Financial Inspection, its territorial bodies", available at: <http://zakon.gbb.com.ua/regulations/8451/467956/>

3. State Audit Service of Ukraine, "Information on results of activity of bodies of the State financial inspection for 2006-2014", available at: <http://www.dkrs.gov.ua>.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine " About the scientific and scientific-technical activity", available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2015 р.